

Nordkorea – konfucianisme og stalinisme

Stig Wørmer

Nordkorea befinder sig i mental belejringstilstand med kun få muligheder for ændring. Persondyrkelse, ideologi og økonomi placerer landet i gruppen af fejlslagne stater

Når Den Demokratiske Folkerepublik Korea, som er det voluminøse navn for Nordkorea, udnævner lederen Kim Jong-il's politiske favoritsøn, Kim Jong-un, til arvtager, fordi han formentlig er den mest ryggesløse og skrappelløse og dermed mest egnede til at langtidssikre et diktatur, er det så kun for at sikre familiedynastiets arvefølge, eller hvilke andre muligheder findes der for at sikre statens beståen på sigt?

Spørgsmålet blev aktuelt, da Jong-un sammen med faderen Kim Jong-il's søster blev udnævnt til generaler i Koreas Folkehær og, efter at Jong-un tidligere i 2010 var blevet 'indvalgt' i Den Øverste Folkeforsamling'. Omverdenens reaktion kan beskrives dels som et spinkelt håb om fornyelse af det stalinistisk-konfucianske system og dels som en formalitet i en ren dynastisk statsakt.

For det sidste taler, at Jong-un er et ubeskrevet blad, der på grund af faderens tiltagende dårlige helbred hurtigst muligt skulle køres i stilling, inden et magtvakuum pludselig kunne opstå i forbindelse med Kim Jong-ils eventuelle pludselige bortgang. Herved ville man få travlt med at få sønnen anbragt på en så tilstrækkeligt betydningsfuld post, at det kunne legitimere en arvefølge.

Man kan pege på, at militæret med *sungun*-politikken (hæren først) får sin erkendtlighed igennem de militære udnævnelser, hvilket understreger, at hæren fortsat og muligvis i stigende grad er dén stabiliserende faktor i Nordkoreas krisefyldte farvande, der kan redde skuden i havn. Altså en symbolsk udnævnelse, der skal understrege hærens fortsatte afgørende rolle i nordkoreansk politik, men også en bekræftelse af

at militæret sammen med partiet fortsat sætter dagsordenen.

Samtidig er Jong-un's tilsynekomst på tribunen ved 9. septemberfestlighederne i 2010 – årsdagen for folkerepublikkens oprettelse i 1948 – en bekræftelse af, at regimet har brug for at fastholde den helt specielle nordkoreanske arvefølgepolitik, lidt forsinket ganske vist, når man tager i betragtning, at det tog Kim Jong-il 20 år at 'blive legitimeret' som sin far Kim Il-sung's efterfølger i 1980.

En vis ræson må opvises, specielt når en helt ung kandidat til magten pludselig bliver promoveret. Men det er gået stærkt, og vi kender af gode grunde ikke den almindelige nordkoreanske borgers reaktion på det sidste nye skud på magtens stamme i familiedynastiet, mens sydkoreanske kilder citerer unavngivne nordkoreanere for, formentlig ganske rigtigt, at mene at 'ham kender vi jo ikke!'

Fornyelse?

Hvad skulle tale for, at den stadig levende Kim Jong-il's søn skulle udses til at være en fornyende faktor i Nordkorea? Er der tegn på fornyelsesinteresse i de herskende kredse, mens omverdenen peger på 117 gode grunde til at foretage fornyelse, såsom fx at landet knapt nok kan brødføde sig selv med sin antikverede planøkonomi, at landet lider af kronisk mangel på energi, at der praktisk talt ingen investeringer fin-

der sted, at Kina gang på gang må komme til undsætning med 'hjælpepakker', og at Nordkorea for eksempel reagerede helt irrationelt, da den alternative vare- og pengeomsætning greb for meget om sig, hvorefter man slog til med en omfattende valutareform og opslugning af ('illegal') købekraft, der slog bunden ud af hundredtusinder af nordkoreaneres privatøkonomi?

Hertil må man svare nej. Men resultatet blev økonomisk kaos og utilfredshed, hvilket to aldrende bureaukrater måtte betale prisen for. På bedste stalinistisk vis blev de beskyldt for at være borgerlige elementer og fik tilkendt ansvaret for de upopulære økonomiske forholdsregler. De blev summarisk dødsdømt og øjeblikkeligt skudt.

Nordkorea mangler enhver form for fornyelse. Det har brug for moderne it-faciliteter (men regimet kontrollerer det landsomfattende intranet, der er uden adgang til omverdenen). Landet ønsker en bedre økonomi og dermed større vareforsyning- og omsætning (men kun under statslig styring og kontrol), og samtidig er partisystemet fortsat helt lukket ('fjenden lytter med'). Jeg vil give et bud på, hvorfor denne 'fejlslagne' stat fortsat befinder sig i mental belejringstilstand med kun få muligheder for at ændre på sin egen situation.

På listen over 'fejlslagne stater' rangerer Den Demokratiske Folkerepublik Korea ganske højt. Når det

drejer sig om økonomisk tilbagegang i verden er Nordkorea sammen med Somalia en klar nummer et. Det samme gælder inden for kategorien ‘delegitimering af staten’, og sammen med Chad og Somalia ligger Nordkorea på en score på 9.6 ud af 10 mulige (minus) points vedrørende statens offentlige ydelser til befolkningen som helhed. Kun Somalia og Sudan har en dårligere score vedrørende menneskerettigheder end Nordkorea.

I alt står Nordkorea som den 17. værste stat i verden, når alt tælles sammen. – Det er en alvorlig rutsjetur fra dengang i 1970’erne og 1980’erne, hvor mange tredjeverdensledere valfartede til Pyongyang for at få inspiration i det Nordkorea, der hverken lod sig diktere af Sovjetunionen eller Kina, men som anbefalede tredjeverdenslandene at stå sammen imod supermagterne USA og Sovjetunionen. I så henseende er alt ændret nu.

Inden det kan bestemmes hvilke mulige løsninger og alternativer det kriseramte Nordkorea står overfor, er det vigtigt at gøre sig den nordkoreanske stats særlige karakteristika klart.

Nordkoreas særlige karakteristika

I modsætning til Folkerepublikken Kina, Vietnam, Laos og Cuba er Nordkorea et direkte produkt af Anden Verdenskrigs afslutning og Japans nederlag. Det er et ‘østtysk’ re-

gime i Østasien blot med den forskel, at i Nordkorea snød koreanerne deres sovjetiske opdragsgivere. Kim Il-sung, som man i 1945 havde udset til at repræsentere sovjetiske interesser på den koreanske halvø, tog nemlig selv magten fra dem, der fødte ham politisk. De få hundrede koreanske partisaner, der i 1941 måtte opgive guerillakampen i Manchuriet, hvortil de havde måttet flytte kampen fra Nordkorea, og som gik over grænsen til Sovjetunionen, måtte senere med Kim Il-sung i spidsen skabe sin *legitimitetshistorie* over for det koreanske folk.

I mangel på sammenhængende dækning i en omfattende guerillakamp, i modsætning til Josip Titos Jugoslavien og Mao Tse-tungs Kina, skulle der skabes en altomfattende myte, der gjorde det ud for en folkets modstandskamp imod den japanske kolonialisme og imperialismen.

Denne og senere mytedannelser om ‘Den Store Leder’ og ‘Den Kære Leder’ har transcenderet al hidtidig politisk apologi. De nærmest bibelske fortællinger om Kim Il-sungs og Kim Jong-ils bedrifter har stillet stalinismen i Sovjet og Østeuropa fuldstændig i skyggen. Man erindrer marxisten Plekhanovs interessante skrift om *Personlighedens rolle i historien* (Forlaget Tiden), der problemøst holder sig inden for en dialektisk og historisk materialismes forståelsesramme.

Men det blev skrevet før den russi-

ske revolution. Stalin som ‘menneskehedens geni’ er også det rene videndomme ved siden af fx den religiøse dyrkelse af præsident Kim Il-sung, der fortsat er ‘livstidspræsident’, hvorfor sønnen Kim Jong-il må nøjes med at være sekretær i Arbejderpartiet.

Der er tilstrækkeligt med eksempler på disse absurde fortællinger, som skulle forklare hvorfor Kim Il-sung, hans mor, hele slægt og alle kommende efterfølgere var inkarneret til at tegne hele Koreas historie, nutid og fremtid. Det er samtidig helt almindelig nordkoreansk statspropaganda. Naturligvis hænger det sammen med den stærke konfucianske tradition i Nordkorea og med arven fra stalintidens Sovjet, der var Nordkoreas fødselshjælper, men det forklarer ikke alt.

Hvorfor kunne Kim Il-sung gå den stik modsatte vej af Khrusjtjov i 1956, hvor hele den verdenskommunistiske bevægelse, undtagen Kina og Albanien, gik ad ‘afstaliniseringens’ vej? Hvordan kunne han udmanøvrere både Moskva og Peking i dette spil? Hvordan fik han elimineret sine egne rivaler hjemme i Nordkorea? – Det er her nøglen til forståelsen af Nordkorea som fejlslagen statsdannelse’ ligger.

I koreaforskningens historie tegner Dae-Sook Suh i en bog et omfattende billede af Kim Il-sungs vej til magten fra guerillaleder til kommunistisk feudalfyrste med en ganske udførlig beskrivelse af partisanernes

rolle som forudsætning for Kims opstigen til magten. Den russiske historiker Andrei Lankov, der som ung i sovjettiden var på studieophold i Pyongyang, beskriver så detaljeret som det nu er muligt, når man har at gøre med et land med totalt lukkede statsarkiver, Kim Il-sungs udmanøvrering af sine modstandere.

Skueproces

Der er fx Pak Hon-yong, lederen af Sydkoreas kommunistiske parti under koreakrigen, som måtte flygte til nord og efter 1953 fik skylden for taktiske fejltagelser, der havde været i fjendens interesse. Ved en skueproces i Pyongyang blev han dømt til døden og efter en rum tid i fængsel blev han skudt. Der er også beretningen om Ho Ka-I fra ‘sovjetfraktionen’, der for manges vedkommende bestod af tilbagevendte koreanere, som havde boet i Sovjetunionen. Han faldt også i magtkampen. Ud over den sydkoreanske fraktion (‘den hjemlige fraktion’) med Pak Hon-Yong i spidsen, var der også en Yenan-fraktion (den ‘Kina-orienterede fløj’), der repræsenterede de koreanere, som havde kæmpet sammen med Mao Tse-tungs folk i Yenan i de nordkinesiske løsbjerge, der var Maos tilholdssted under modstandskampen mod Japan, efter at han havde fået lederskabet i KKP ved Tsunyi-konferencen i 1935. Lederen Kim Tu-bong blev udrenset som så mange andre.

De 'sovjetske koreanere' var opdraget politisk af SUKP. Dem følte Kim heller ikke at han kunne stole på, og i takt med sovjetambassadens svigtende indflydelse i løbet af 1950'erne blev de også udrenset. I stedet lancerede han en uafhængig kurs, hvor alt fremmed inklusiv sovjetisk, østeuropæisk og kinesisk kommunisme blev mistænkeliggjort og i stigende grad bekæmpet, således at kun koreansk kommunisme i Kim-familiens tradition var acceptabel. Ud røg Maxim Gorkij, Lu Hsun og Berthold Brecht for eksempel. Forinden var russernes europæiskorienterede kulturbærere som Tjajkovskij og Dostojevskij udrenset fra partiturer og biblioteker.

Det skyldes Kim Il-sungs bemærkelsesværdigt dygtige taktiske evner, da han vendte hjem fra Sovjet i 1956, at han ved augustplenumet i Koreas Arbejderparti kunne afværge et angreb fra en splittet og uforberedt opposition, der beskyldte ham for at monopolisere magten og kvæle enhver diskussion, og sikre sig, at det nye budskab fra Sovjets afstaliniseringspolitik om kollektivt lederskab og større partidemokrati netop *ikke* blev implementeret i Korea.

Langt tidligere end almindeligt antaget havde Kim Il-sung magtens tømmer i hænde, og hans evne til at møde folk på stedet iscenesatte ham som en visionær og samtidig lyttende leder. Khrusjtjovs afstalinisering kunne udadtil ignoreres og indad til afvises som revisionisme. Han be-

høvede ikke at følge i hælene på Moskva, specielt ikke da han havde stået i verdenskommunismens frontlinje under Koreakrigen.

Kollektivt lederskab ville føre til Kims vej ud og sandsynligvis til den form for ubeslutsomhed, som rådede i den splittede koreanske kommunistiske bevægelse før Japans nederlag. Over for disse kammeratlige anbefalinger udefra satte Kim en modoffensiv ind, der afviste al udenlandsk 'indblanding' og som med tiden kom til at antage nærmest xenofobiske former.

De heldigste i 'kuppet' imod Kims enevælde i 1956 nåede at flygte over grænsen til Kina, da det på plenumets førstedag stod klart, at de ville tabe. En oppositionsleders hus var allerede sat under bevogtning af det hemmelige politi. Alligevel slap han og andre afsted i en bil og kom til Kina. Det reddede deres liv. De øvrige blev ved skueprocesser anklaget for at være imperialistiske agenter og som sådanne likvideret fysisk. Siden har partiet, bortset fra mindre skærmydsler stået 'monolitisk' fast bag Kim Il-sung og dette har kendetegnet systemet lige siden.

Den nordkoreanske parti-og statshistorie er ikke kendt i Vesten i større omfang og meget kildemateriale er utilgængeligt i de forseglede hvælvinger i Pyongyang. I så henseende har ungareren Balasz Szalontai kastet lys over det kildemæssige mørke og derfor er vi ikke helt ude på dybt vand. Han har gjort en stor

indsats for at inddrage tilgængeligt materiale fra Ungarns diplomatiske korrespondancer med Nordkorea i den fælles kommunistiske fortid.

Blandt andet ud fra de to nævnte forfattere kan vi konstatere, at ved aldrig at nærme sig for meget den ene kommunistiske supermagt i forhold til den anden, og det gælder også for 1950'erne, dvs. før splittelsen i den kommunistiske bevægelse, kunne Kim styre fri af politisk afhængighed samtidig med, at han over for koreanerne og omverdenen dygtigt skjulte, hvor afhængig han var økonomisk af især Sovjetunionen.

Det viste sig med lammende kraft, da sovjetblokken faldt sammen, og da både Sovjet og Kina forlangte betaling i hård valuta for levering af olie og andre fornødenheder. Her viste det sig, at Kim havde skjult sandheden, nemlig at løbende subsidier fra Sovjet og Kina havde været en forudsætning for Nordkoreas basale økonomi. Da amerikanske efterretningsfolk allerede tidligt påpegede, at Nordkorea ikke kunne brødføde sig selv i en planøkonomi med for lidt dyrkbar jord til risdyrkning, som det bjergrige Nordkorea fra naturens side var hæmmet af, fik amerikanerne ret pr. efterkrav, da mæcenstaterne svigtede.

Den konfucianske tradition

Nordkoreas stærke konfucianske tradition har været og er fortsat en

stærk hæmsko for udviklingen af selv et formelt 'partidemokrati'. Konfucianismen kombineret med 'kimilsungismen', Nordkoreas særlige marxisme-leninisme, tjente Kim Il-sungs magtinteresser fuldt ud.

Nordkorea blev ikke en kinesisk eller sovjetisk satellitstat, og Nordkorea bevarede sin *chajuson* (uafhængighed i politisk forstand) og kunne fortsat hævde at bygge på *chuche* (tjútje)- ideen, hvor Lederen tildeles den afgørende rolle i samfundet, samtidig med at det hedder at 'Man is Master of Everything and Decides Everything', lige som *chuche* beskrives som et 'Man Centred World Outlook'.

Ikke megen klassisk marxistisk materialisme her, men tværtimod en fod-i-hose-teori, der fungerer som legitimering af Kim Il-sung og hans gennem tyve år promoverede søn, Kim Jong-ils naturlige ret til at lede staten.

Nordkorea bygger i dag officielt på *songun*-doktrinen. Det betyder, at militærets interesser kommer først, hvilket skyldes at militæret under naturkatastroferne og hungerperioderne viste sig at være den bedst organiserede og mest effektive del af det nordkoreanske samfund. Det betyder dog ikke, at militæret bestemmer politikken, men at politikken skal tage vidtgående hensyn til militærets interesser herunder give militærets folk deres 'velfortjente' andel i nomenklaturaens materielle privilegier. Men Nordkorea er ikke et mi-

litærdiktatur og står ikke over for en militær magtovertagelse som i Polen i 1981.

Med opbygningen af personkulten er Nordkorea blevet fanget af sit eget spil. Skulle staten som et konfuciansk-stalinistisk system demontere persondyrkelsen, nu hvor de økonomiske problemer for alvor meldte sig i starten af 1990'erne efterfulgt af naturkatastrofer, massehungere og massedød, ville den også skulle demontere sin egen eksistensberettigelse. Siden Kim Il-sung speedede persondyrkelsen op igennem 1960'erne, indtil den antog uvirkelige former, er alt indgået i Kim-kulten, og enhver besøgende bliver indhyllet i en semireligiøs atmosfære fra ankomst til afrejse. De mange statslige festdage står også i Kim-kultens tegn, hvor der samtidig uddeles ekstra madder og ekstra *sojun* (vodka) som gaver fra Lederen.

Økonomien

Ud over persondyrkelse og ideologi er økonomien den afgørende faktor, som placerer Nordkorea i gruppen af 'fejlslagne' stater. Siden 1948 har landet gentagne gange fået udsættelse med og eftergivelse af store statslån fra Sovjet, og planøkonomien har intet steds været mere gennemført end i netop Nordkorea. I stedet for at se skriften på væggen i 1989-91 fastholdt Kim Il-sung den stærkt centraliserede økonomi på et tidspunkt, hvor elforsyningen og

olieforsyningen var i bund, og hvor fabrikkerne lukkede på stribe.

Denne grundlæggende miskalkulering, der skyldes ideologisk dogmatisme og frygten for at miste grebet om befolkningens bevidsthed, har kostet enormt. I stedet prøver man med gentagne arbejdskampagner at holde produktionen oppe, samtidig med at størstedelen af befolkningen må nøjes med et absolut minimum. Her er ikke medtaget katastrofeperioderne, hvor formentlig flere hundredtusinde er døde.

Den rigide planøkonomi er fortsat akilleshælen i Nordkoreas forsøg på at klare sig ud af en krisen, der er blevet permanent, og intet tyder på en ny politik, medmindre staten trues med undergang (se senere). Med nedlukningen af kreditter og begrænsninger i bankvirksomheden fra det internationale samfunds side på grund af atomprøvesprængningerne er belastningen på landets økonomi vokset yderligere. Tilbage står disciplin, hårdt arbejde og kreative løsninger af enhver art.

Fremtidsudsigterne

Hvis man skal se på Den Demokratiske Folkerepublik Koreas fremtidsudsigter i lyset af atomspørgsmålet og den fortsatte mangel på afgørende økonomiske reformer, vil det være sandsynligt at landet står over for følgende tre sandsynlige muligheder:

1 Et Nordkorea, der humper videre

med Kim-kult og planøkonomi tilsat enkelte markedsøkonomiske aktiviteter først og fremmest en accept af de spontant opståede markeder baseret på tuskhandel. Her vil staten fortsat kontrollere det meste im- og eksport, og de ledende lag på lokalt plan i nomenklaturaen vil også have gavn af det i dagligdagen.

2 Nordkorea kunne også tænkes at foretage delvist markedsøkonomiske reformer, men i mere begrænset omfang end i Kina, Vietnam og Laos, hvis naturens luner i form af dårlig høst, svigtende valutaindtægter (Nordkorea bruger alle midler for at få skrabet konvertibel valuta sammen) og eskalerende mangel på energiforsyninger ikke spænder ben for det. Det vil betyde en svækkelse af ideologiens rolle i samfundet, men vil kunne legitimeres af bitter nødvendighed. Det indebærer en åbenlys fare for en svækkelse af Koreas Arbejderpartis rolle i staten, og fokus vil gradvis skifte til private forbrugsgoder, som vil blive resultatet af en forbedret økonomi.

3 Der er også den mulighed at Nordkorea giver ideologisk op og simpelthen indfører kinesisk-lignende økonomiske reformer, som det skete i 1978, eller som Vietnam gjorde i 1988 med samme resultat: Fremgang i produktion og vareomsætning med større materiel behovstilfredsstillelse vil følge, og der vil komme en vis grad af udenlandsk, risikovillig kapital som investeringer. Men det er hårdt arbejde, da al in-

frastruktur er håbløst tilbagestående.

Men her skal vi huske, at Nordkoreas udgangspunkt relativt set er dårligere end Kinas i 1978. Så hvis nøden presser lederskabet i Pyongyang til dette skridt, er det et tegn på fem-minutter-i-tolv politik, for nu vil ideologien formentlig brase sammen som legitimerende faktor for en særlig *nordkoreansk* stat, og folk vil spørge sig selv, i takt med at informationsstrømmen i Nordkorea vil øges om de reelle levevilkår i Sydkorea, hvorfor man dog ikke kan få samme system som dernede? På dette tidspunkt vil der sandsynligvis også være dukket dissidentgrupper op, hvorved ideologien yderligere undermineres. Repressalier vil følge, osv.

Men der er mange hvis'er. Ikke mindst det nukleare spørgsmål. Kan sekspartsforhandlingerne genoptages og føre til et resultat, hvor Nordkorea skrotter sit atomprogram, og hvad vil Pyongyang kræve som modydelse? Forventer man, at Vesten, inklusive Rusland, vil etablere en slags subsidiepolitik, der kan sikre en håbløs planøkonomi med fortsat statskontrol på alle led og kanter mod, at Pyongyang holder sig i skindet? Det ville være naivt.

Under alle omstændigheder vil langvarige forhandlinger på åremål være sandsynligt, hvor USA og allierede måske kan aftvinge Nordkorea visse indrømmelser både med hensyn til åbenhed over for markedet

og med hensyn til menneskerettigheder, dvs. de nordkoreanske arbejdslejre.

En god og fornuftig begyndelse ville her være, at USA i processen accepterede at optage diplomatiske forbindelser med Pyongyang, og at USA viste vilje til at diskutere Nordkoreas forslag om at erstatte våbenstilsandsaftalen fra 1953 med en fredstraktat. Det vil nødvendigvis være en del af en fredeligørelse af den koreanske halvø. Diplomatiske tovtrækkerier burde ikke forhindre denne form for *realpolitik*.

Fornyede politiske kontakter med Sydkorea spiller også ind. Den økonomiske hjælp og samhandlen med Sydkorea har været med til at bære Nordkorea oppe. Efter at 'solskinspolitikken' blev opgivet, måttet bæltene spændes ekstra ind.

Andrej Lankov giver regimet en levetid på ti til måske tyve år. Skulle der komme pludselige ændringer, er det mest sandsynligt, at det sker som direkte følge af omfattende naturkatastrofer i form af oversvømmelser eller tørke, der bliver så katastrofale, at nomenklaturaen selv bliver ramt, og at hele samfundsstrukturen bryder sammen, når der åbnes for desperationens selvhjælp. Men det ændrer ikke ved situationen i dag. Kim Jong-il og militæret

har fortsat styr på tingene. Men igen: Hvem forudså Berlinmurens fald?

Udnævnelsen af Kim Jong-un er en logisk følge af den politiske arv, som 'Den Store Leder' Kim Il-sung efterlod sig ved sin bortgang i 1994. Med så mange farer for systemets fortsatte beståen er det naturligt at Kim Jong-il vælger det sikre, nemlig at lade den mest egnede søn følge den kurs, som styrmanden Kim Il-sung satte, siden han afviste Khrusjtjovs anbefalinger efter SUKP's 20. partikongres i 1956.

I Nordkorea hersker fortsat kontinuitet og konsekvens. Staten er fortsat helt ind i kernen en ideologisk statstype i mental belejringstilstand og med en dybtgroet mistillid til omverdenen, hvor enhver radikal kursændring, hvor nødvendig den end måtte synes, opfattes som en risiko for at systemets lider skibbrud.

Som der stod i en artikel i det partiinterne blad for Koreas Arbejderparti: "I ved, hvordan det gik i de socialistiske lande i Østeuropa!"

Stig Wørmer er historiker, oprindeligt med speciale i moderne kinesisk historie. Han har fulgt udviklingen i Korea i de seneste 30 år og har besøgt Nord- og Sydkorea i alt fem gange.